

Dokument č. 95

Prejav predsedu DS a predsedu Slovenskej národnej rady J. Lettricha zo začiatku roku 1947

Dr. Jozef L e t t r i c h, predseda SNR a DS:

Časové otázky našej politiky

Nedávno som sa vrátil z Ameriky. Navštívil som v Spojených štátoch a Kanade našich slovenských a českých krajanov. Odovzdal som in srdečný pozdrav nášho Slovenska a prinášam Republike, Slovensku i Vám vrelý pozdrav a prejav úprimnej rodáckej lásky, oddanosti a bratstva. Slováci v Amerike nám dosiaľ veľmi pomáhali. Zaujímali sa o nás živo a s nami prežívajú dobré i zlé. Potrebujú našej duchovnej a kultúrnej podpory. Ak chceme, aby si uchovali materinskú reč, aby sa napájali z tých istých kultúrnych a národných prameňov ako my, nesmieme in žiadanú pomoc odoprieť. Bude to veľmi dobrá investícia. Prinesie nám bohatú žatvu, lebo v Amerike, kam sa odsťahovala skoro tretina nášho národa, máme ešte živý kmeň, ktorý nestratil pocit spolupatričnosti a bratstva po reči a krvi s nami. Táto vec nemôže byť ponechaná len jednej zložke alebo strane. To je národná povinnosť všetkých, celého národa, ba i štátu.

V posledných týždňoch dostali sa do popredia nášho politického života viaceré významné otázky celoštátneho i slovenského národného významu.

Po mierovej konferencii v Paríži a po zasadnutiach zhromaždenia Organizácie spojených národov v New Yorku poľavilo napnutie v medzinárodnej politike. My to len vítame!

Od Parížskej mierovej konferencie očakávali sme my Slováci viac pochopenia pre definitívne vyriešenie otázky maďarskej menšiny. Výsledky mierovej konferencie nás v tomto ohľade neuspokojili. Máme síce otvorenú možnosť pre rokovanie s vládou južného suseda, ale po skúsenostiach s dodržiavaním a plnením Dohody o výmene obyvateľstva, ťažko spoliehať na toto riešenie. Radi by sme presvedčiť nielen Maďarsko, ale i ostatný zahraničný svet o tom, že problém maďarskej menšiny musí byť pre nás uspokojivo a definitívne vyriešený. Je to v záujme bezpečnosti a nehateného rozvoja Republiky a potom i v záujme pokoja a stabilizácii pomerov v strednej Európe. Tu nemôžeme popúšťať a robiť kompromisy. Tento problém neznesie ďalšieho odkladu. My prejavujeme dostatok dobrej vôle dôjsť k čestnej dohode v zmysle návrhov predstretých na mierovej konferencii, ale keď sa to nestretnie s porozumením, tak aj dosť odhodlanosti, aby sme tento problém zakončili spôsobom, aký sami uznáme za vhodné.

Do roboty!

Chceme mať národný štát Čechov a Slovákov. Chceme si byť pánmi sami vo svojom dome a nepripustiť viac, aby sa nám ktokoľvek miešal do vnútorných vecí pod zámienkou ochrany menšinových práv.

Jesenné obdobie v politike bolo veľmi rušné. S jednomyselnou podporou všetkých politických strán sa odhlasoval zákon o dvojročnom hospodárskom pláne, štátny rozpočet na rok 1947 a učinili sa prvé kroky pre prípravu novej ústavy.

Počínajúc novým rokom, prikrčili sme k uskutočneniu dvojročnice. Začali sme podnikáť, pracovať a budovať podľa pevného hospodárskeho plánu. Demokratická strana vynaloží celý svoj politický vplyv a rozvinie všetky svoje sily, aby sa nám toto predsavzatie plne uskutočnilo. Tu nejde len o priemyselnú výrobu a o robotníka, tu ide o všetky odvetvia a o

všetky vrstvy národa. Ak bude patriť úspech pri dvojročnici všetkým, tak by aj následky jej nezdaru postihli všetkých. Morálne, politicky i hospodársky. Preto už nehovoriť, neoslavovať, ale vysúkať rukávy a to hneď! To je zmysel a príkaz dvojročného plánu pre každého a pre všetkých.

Štátny rozpočet nám umožňuje vyrovnané a bezpečné hospodárenie v štáte. Je teda predpokladom vnútorného poriadku a ďalšej konsolidácie pomerov. Súčasne svedčí, že sme ešte veľmi ďaleko od mierových čias. Potreby štátneho stroja sú veľmi vysoké. To značí, že budú vysoké aj bremená požadované od poplatníctva. Musíme sa učiť sporiť a uskromňovať sa a odriekať, aby sme znižovali výdavky. Tieto hľadiská nás nútia, aby sa vážne začali zaoberať otázkou reformy štátnej administratívy a úspornosti vo verejnej správe, aby sme najmä v štátnych a národných podnikoch hospodárili so starostlivosťou riadneho hospodára amalého a stredného poplatníka. U malého a stredného poplatníka už nemôžeme viac zvyšovať fiškálne bremená. Naopak, musíme ho odbremeňovať a uľahčiť mu podnikanie poľahčne existenciu.

Naše ústavné problémy

Prípravy spojené s novou československou ústavou narážajú na isté ťažkosti rázu ideového a politického. Ústava Republiky nemôže byť iba kodifikáciou doterajších pravidiel a skutočností. Kde to bude záujem veci vyžadovať, nemôžeme sa uzavrieť ani pred korektúrami a zlepšením všetkého toho, čo sa ukázalo nie dosť šťastným a vyhovujúcim. Košický vládny program je východiskom a menovite aj v otázke úpravy najhlavnejšej otázky československej. Demokratická strana ničoho nespustila zo svojich vedúcich zásad a ideí o vnútropolitickom usporiadaní Republiky. V myšlienke československého štátneho spoložitia, bratstva a spolupráce vidíme pre našu národnú budúcnosť najmocnejšiu silu a oporu proti všetkým a akýmkoľvek politickým kombináciám a snahám. V nej spočíva naša jediná možnosť uplatniť sa ľudsky, kultúrne a mravne, národne, slovansky, demokraticky. Preto nemôžeme pripustiť žiadne pochybnosti, žiadne narážky a kritiky našej strany vo veci našej bezvýhradnej československej štátnej orientácie. Všetky pokusy očierniť nás z inej orientácie musíme rázne odmietnuť. Medzi nami je a nemá miesto, kto sa nezmieryl s tou základnou programovou zásadou Demokratickej strany.

Rovnako dôsledne a neústupne stojíme aj na stanovisku národnej rovnoprávnosti v Republike. Slováci si vedia spravovať svoje národné veci. Nemožno im v tom brániť a vidieť nejaké nevlastenecké počínanie. Slovenská národná rada aj do vydania ústavy, ale aj podľa ústavy musí zostať zákonodarným zborom, ktorý je povolaný rozhodnúť o normách, podľa ktorých si chceme upraviť svoje domáce veci. To isté platí v plnej miere aj o Zbore povereníkov a o povereníctvach. Týmto svojim počínaním nechceme vytvárať situácie, ktoré by sa odklňali od myšlienky štátnej jednoty. Čo sa osvedčilo v minulosti v českých krajinách môžeme si prebrať nariadením Slovenskej národnej rady a nemusíme sa o to uznášať v čl.(československom) parlamente.

Zdôrazňujeme, že opačné snahy neslúžia našej štátnej veci, naopak ju vystavujú ťažkostiam a komplikáciám. Pohnútkami takýchto málo politicky premyslených snáh sa nebudem zaoberať. Musím však prízvukovať, že ústavné riešenie politických problémov nemôže sa opierať ani o momentálne mocenské rozpoloženie politických strán, ani o snahu vnucovať druhému to, čo nechce, ani o hegemoniu. Ústava musí riešiť veci len z hľadiska potrieb štátu a národa a ich ďalšieho rozvoja, bez ohľadu na stranícko-politické alebo lokálne záujmy a výpočty.

Z tohoto hľadiska posudzujúc veci, i tu sa musím ohradiť proti nerozvážnym hlasom, pochádzajúcim i zo zodpovedných politických miest, kde by sme plným právom očakávali iný tón voči nám, ako napr. že Slovensko je za českými krajinami, že sa na nás dopláca, že k nám

musí prísť niekto robiť poriadok a pod. Tento tón neslúži našej republike. Kto ho nasadzuje, poškodzuje záujmy štátu a toho musíme zahriaknuť.

Sme stranou poctivých demokratov.

Z našich domácich časových starostí zmienim sa aspoň o týchto. V minulom roku boli sme svedkami útočných vecí proti DS, že je nie dosť lojálna voči ostatným stranám, že sa stáva skrýšou protipokrokových živlov, že hamuje uskutočnenie vládneho programu atď. Ako sa veci majú? Skutočnosťou je, že DS až úzkostlivo neraz i proti svojim lepším záujmom sledovala politiku dorozumenia, spolupráce a spoluzodpovednosti s ostatnými stranami NF. Na tejto línii zostala a zostane. Lenže musíme každého, ako si namýšľa, že dohoda značí toľko, že len my budeme popúšťať a ustupovať, vyviesť z omylu a pripomenúť mu, že sme dosiaľ neuplatnili svoj vplyv v plnom rozsahu a že ho uplatníme. Demokratická strana nebude vo svojich predsavzatiach, o ktorých je presvedčená a ktorá má politicky a vecne zdôvodnené, činiť žiadne koncesie. Naše členstvo si želá rozhodný postoj a my ho v rámci daných možností a podľa potrieb času aj uplatníme. Lojálnosť a spolupráca a vôľa riešiť veci dohodou nemôžu sa chápať ako politická slabosť. Pojem rekenštiny nám nebol dosiaľ a nebude ani v budúcnosti známy.

Je priam smiešne, keď sa u nás hľadajú živly, ktoré nemáme. Demokratická strana je politickou stranou najprv statočných ľudí, ČSR oddaných občanov, potom dobrých Slovákov, poctivých demokratov. U nás nemajú miesta ani národné cudzie elementy, ani dobrodruhovia ani permanentní revolucionári a vôbec živly, čo nechcú usilovnou prácou tvoriť a stavať lepší život. myslím, že túto zásadu dodržiavajú aj druhí. Ak sa nás politický život bude vedieť dištancovať od týchto rozkladných prvkov a ak sa ich bude vedieť čím prv zbaviť, konsolidáciu našich pomerov máme zaistenú. A o to nám ide, aby sa politické strany očistili, aby tam mala miesto iba čestnosť, otvorenosť a nezáľudnosť, aby sme náš verejný život stavali na zásadách mravnosti a statočnosti kresťanskej. Kde niet pravdy a morálky, tam niet ani spolupráce, ani zdaru, ani úspechov, ani slobody, ani demokracii. Svoj štát nemôžeme budovať na lžiach a na základ politickej spolupráce nemôžeme urobiť pretváрку a skutočnosť, ktorými môžeme síce partnera raz alebo dva razy dobehnúť a prekabátiť, ale na týchto pochybných zásadách sa nedá trvalo vyhrávať a tým menej klásť základy solídnej politickej práce.

Keby sa toľko nehrešilo v každodennom živote na tieto požiadavky politickej spolupráce, mali by sme menej afér, menej škandálov a senzácií, bolo menej príležitosti denuncovať nás z nelojálnosti voči zahraničným priateľom a spojencom, z nedodržiavania zásad vládnej spolupráce. Z Demokratickej strany, z jej ministrov, poslancov, členov parlamentu a SNR, z jej povereníkov nikto nemôže robiť ľudí, stojacích v službách kapitálu, lebo ho žiaľbohu nemáme a zišiel by sa Republike, Slovensku i každému jednotlivcovi alebo v službách reakčných síl, lebo s takými máme neúprosný boj a zápas, aby ich nebolo.

Vôbec je viac prepolitizovanosti ako je pre verejný život zdravé. Ak urobíme koniec upodozrievaniam, sporom a rozporom, zmiznú z novín senzačné titulky, znervózňujúce a podráždené útoky, My nechceme tento druh politiky pestovať. Ale to musí byť obojstranné.

Skončiť revolúciu!

Ohromná zmena v každom úseku života, ktorá nastala porážkou nacizmu a čsl.(československého) oslobodenia, vyžiadali si mnohé dočasné revolučné opatrenia, ktoré mali za cieľ zabezpečiť prechod zo starého režimu do nového, ako aj vytvoriť podmienky nového úspešného života v novej republike. Takto sme uzákoonili inštanciu o národných správach do hospodárskych podnikov, ľudové súdnictvo a preverovanie zamestnancov všetkých kategórií. Pomaly sa blíži dvojročné jubileum oslobodenia jednotlivých krajov

Slovenska a tým aj jubileum týchto prechodných zariadení. Myslím, že dva roky úplne stačili na to, aby sme vytvorili predpoklady pre taký smer hospodárskeho a politického života, aký sme mali na mysli v odboji a v prvých dňoch po oslobodení. Inými slovami povedané, nazdávam sa, že treba čím skôr ukončiť činnosť miestnych a okresných ľudových súdov a preverovacích komisií a tieto inštitúcie spolu i s národnými správami zrušiť. Nemôžeme predsa do nekonečna preverovať a do nekonečna ťahať súdne procesy pred miestnymi a ľudovými súdmi. Náš občan má právo vedieť, ktorým dňom končí revolučné obdobie a ktorým dňom začína revolúcia. Do uskutočňovania dvojročného plánu mali sme ísť na Slovensku už bez národných správcov, bez ľudových súdov a bez preverovacích komisií. Ak ich tu predsa ešte máme, je to dôkaz, že sme v omeškaní a tento stav treba v najkratšom možnom čase zlikvidovať.

Spokojný roľník a robotník!

Naša strana v tomto roku zvýši svoju pozornosť smerom k zaisteniu rentability podnikania, najmä u slovenského roľníctva. Náš roľník je stále v kritickom položení. Hospodárstvo mu nevynáša a dostáva sa do ťažkej situácie. Treba sledovať nielen otázku pozemkovej reformy, ale najmä otázky cien priemyselných výrobkov a poľnohospodárskej výroby, treba odstraňovať cenové rozdiely medzi týmito odvetvami. Sociálna starostlivosť nám káže, aby sme sa rovnako venovali sociálnemu zabezpečeniu jedného ako druhého. Nemožno budovať blahobyť jedných na úkor druhých. Slovenský roľník si dnes zasluhuje, aby sa jeho potrebám a záujmom venovala na všetkých stranách a miestach čo najväčšia starostlivosť. Táto vec má priamo národný význam, špeciálne na Slovensku, ktoré je vo svojej väčšine roľnícke.

Rovnakú starostlivosť budeme venovať veciam robotníckym a zamestnaneckým, najmä zásobovaniu, výžive a odborovému hnutiu. Za posledné dva roky sa vykonalo sa veľmi mnoho, aby robotník mal lepšiu mzdu, lepšie sociálne zariadenie a lepšie pracovné podmienky a nebol len trpným činiteľom v podniku, ale i spolurozhodujúcim faktorom. V mnohom ohľade uskutočnili sme diela, ktoré svojim poňatím a štruktúrou sú revolučnej povahy. Robili sme to v pevnom presvedčení, že tým pomôžeme zamestnanectvu i štátu. Plne očakávame, že sa u nás zvýši zmysel pre pilnú a svedomitú prácu, že sa pracovná morálka dostane na tú úroveň, na ktorej kedysi bola, slovom, žestarý krásny pomer človeka k práci.

Zneužívanie odborového hnutia.

V dnešných časoch má veľký význam zamestnanecké odborové hnutie. Odborové organizácie sú hybnou silou modernej sociálnej politiky. Ako nedostatok a bieda sa neobmedzujú len na príslušníkov jednej strany, ale vyberá si svoje obeť všade, tak i sociálne zariadenia a dobrodenia nemôžu byť prístupné len jednej politickej strane, alebo príslušníkom jednej vrstvy. Odborové hnutie musí byť vecou celého národa celého štátu. Z týchto dôvodov sme na jednej strane vyslovili súhlas, aby sa zamestnancom organizovali na nepolitickom, na národnom podklade a na druhej strane sme obetovali tejto myšlienke svoj pôvodný plán organizovať zamestnancov vo vlastných odborových organizáciách DS. Denne sa stretávame s doloženými ťažkosťami, že vedenie odborových organizácií nerešpektuje nadstranícky charakter tohoto hnutia, že tak vedenie ústredia, ako aj jednotlivých podnikových rád je v rukách výhradne jednej strany, že sa príslušníci DS v radoch zamestnaneckých, hlavne v továrňach a podnikoch šikanujú, že tlačový orgán odborového hnutia na Slovensku je cele v službách jednej strany, že sústavne sa tam napadá DS a jej predstavitelia, atď. Už viac raz sme upozornili na tento nie zdravý stav vecí. Používam i tejto príležitosti, aby som zdôraznil, že sa alebo odborové hnutie odpolitizuje alebo začneme zakladať vlastné odborové organizácie. Dnešný stav je neudržateľný. Ani nadstranícke odbory, ani sociálne poistenia, ani znárodnené podniky nemôžu zostať natrvalo doménou len jednej politickej strany. Priemyselné podniky

/strediská/ na Slovensku dali nám tak svoju dôveru 26. mája 1946 ako aj slovenské dediny. To je pre nás dobrá legitimácia, aby sme nápravu v odborových organizáciách nielen žiadali, ale ju aj dostali. Som presvedčený, že tu budeme môcť rátať s podporou všetkých slovenských zamestnancov a robotníkov.

Zdravý stredný stav.

Chcem sa ešte zmieniť aj o našich remeselníkoch, obchodníkoch a živnostníkoch. Demokratická strana ich záujmy sústavne bráni a napomáha, lebo je presvedčená o tom, že zdravý stredný stav je zárukou hospodárskej a politickej stability v štáte. Od tejto politiky neustúpi. I v ústave dáme výraz tomuto svojmu predsavzatiu. Nepoctivých obchodníkov, ktorí by radi použili zručnosti a skúsenosti na bezpracné hromadenie ziskov, na keľasovanie a zdieranie, treba vytvoriť z rodiny statočných a čestných ľudí, lebo títo robia len hanbu a národu a štátu len škodu.

Záverom by som rád apeloval na všetkých Vás, aby ste sa nedali odradiť od svojich plánov a predsavzatí, aby ste sa nedali znechutiť a otráviť útokmi a ohováraním, aby ste nedovolili rozrážať naše šíky, ale aby ste všetci stáli svorne a nepoddajne ako jeden muž za svojou DS, za jej vedením, aby ste jej pomáhali budovať ČSR, šťastný a spokojný život na Slovensku v duchu vlastnej československej demokracie, v duchu našich demokratických, slovenských, československých a slovanských zásad.

Slovenský národný archív Bratislava, f. Demokratická strana II.,kart.2, č. 92.

Dokument č. 96

Mesačná správa okresného sekretariátu DS v Topoľčanoch za január 1947

Okresná organizácia Demokratickej strany v Topoľčanoch.

Mesačná správa za január 1947.

Časť politická všeobecná: Okresná organizácia DS v Topoľčanoch toho mesiaca vydržovala dve výborové schôdze na ktorých sa prejednali aktuálne otázky strany. Bola vydržovaná jedna schôdza a predsedov za plnej účasti. Na tejto prehovoril p.(án) pplk. Milan Polák, podpredseda SNR o všeobecnej politickej a hospodárskej situácii. Táto schôdza bola veľmi úspešná.

V januári prevádzali sme valné hromady MO(miestnych organizácií). Dosiaľ sme previedli 65 obnov MO (miestnych organizácií). Túto prácu sme mohli previesť, keďže v okrese máme plné porozumenie našich autonómnych činiteľov v práci pre stranu. Valné hromady boli väčšia dobre navštívené členstvom. Podľa všeobecného posudku rečníkov, záujem o stranu je.

Úspešná bola valná hromada v Topoľčanoch, na ktorej pred 300 členmi prehovoril p.(án) poslanec M. Gaj.

Z iniciatívy OO (Okresnej organizácie) DS zvolaná bola porada do Bojníc o stavbu cesty Ponitrianskej. Tejto porady zúčastnili sa priemyselné podniky kraja, zainteresované úrady,